

Az edzők pedagógiai nézetei a magyarországi labdarúgó akadémiákon

Doktori tézisek

Varga Dániel

Testnevelési Egyetem
Sporttudományok Doktori Iskola

Témavezető: Dr. Gombocz János professor emeritus, CSc
Konzulens: Földesiné Dr. Szabó Gyöngyi professor emerita, DSc

Hivatalos bírálók: Dr. Falus Iván professor emeritus, DSc
Dr. Tóth László egyetemi docens, PhD

Szigorlati bizottság elnöke: †Dr. Takács Ferenc professor emeritus,
CSc

Szigorlati bizottság tagjai: Dr. Vámos Ágnes egyetemi tanár, DSc
Dr. Gál Andrea egyetemi docens, PhD

Budapest
2018

1. Bevezetés

Jelentős számú szakirodalom neveléértelmezését összegezve azt mondhatjuk, hogy a nevelés olyan összetett személyiség- és képességfejlesztésre irányuló tervszerű, tudatos, értéket teremtő folyamat, amely hatással van mind a közösség, mind az egyén életére. Ezzel az általános összefoglalással nem célozom kizárni azt a néhány elméletet, amelyek meghatározó alkotóeleme, hogy a nevelő kizárólag felnőtt, a nevelt pedig csak gyermek lehet. Mindez igaz abban a sajátos értékteremtési, értékközvetítési „térben” is, mint a sport. Tudományosan igazolt megállapítás ugyanis, hogy a sport valamennyi formája a személyiség fejlesztésének fontos eszköze. Következhetne a megállapításból, hogy a sporttevékenységet irányító személy, az edző a fejlesztésnek tervezője, gondozója. Azonban a közvéleményben nem általánosan elfogadott tétel az, hogy az edzők alapvető célja, a teljesítmény növelése mellett valódi, tudatosan szervezett és értékes nevelői munkát folytatni, tevékenységük elválaszthatatlan részeként. Az iskolákban dolgozó pedagógusok esetében természetes, hogy munkájuk társadalmi megítélése a pedagógiai célok mentén történik, azonban miután a sportbeli tevékenység elsődleges céljának általában a teljesítmény állandó fokozását, a teljesítőképesség növelését tekintik, a pedagógiai célokkal nehezebb összefüggést találni az edzők esetében. Amennyiben elfogadjuk, hogy a sporttevékenység a személyiség fejlesztésének egyik hatékony eszköze, tehát pedagógiai folyamat, úgy rögzíthetjük, hogy az edző pedagógiai mivoltának értelmezése is lehetséges.

2. Célkitűzések

Disszertációm alapvető célja, hogy egy átfogó empirikus kutatás eredményei alapján bemutassam a vizsgált magyarországi labdarúgó akadémiák alkalmazásában álló edzők pedagógiai nézeteit. Idevágó kutatásom célja az edzők neveléssel összefüggő nézetrendszerének

feltárása, jobb megismerése volt. A pedagógiai nézetek gazdag tárházából a neveléssel, a gyermekfelfogással és a differenciálással kapcsolatos nézetekre, hitekre fókuszáltam. Értekezésem közvetett célja, hogy az eredmények bemutatásán keresztül, a labdarúgó edzők magasabb szintű képzésének elősegítésével hozzájáruljon az edzővé-nevelővé válás folyamatához, a mindennapi életben alkalmazható pedagógiai „fogások” helyes használatához, valamint a jó edző-sportoló kapcsolat megteremtéséhez, és mindezzel növelje a labdarúgó edzők pedagógiai tevékenységének eredményességét. Kutatási kérdésfeltevéseim a fenti célok megvalósítását szolgálják.

2.1. Hipotézisek

Feltételezem, hogy

H_{1a}: a labdarúgó edzők elismerik a pedagógiai tudás relevanciáját;

H_{1b}: a különböző labdarúgó edzők pedagógiai nézetei homogének;

H₂: a labdarúgó edzők a közösségi értékeket preferálják, de értékszéméletük ebben a kérdésben is inkonzisztens;

H_{3a}: a különböző labdarúgó edzők nézetei a nevelési eszközök hatékonyságáról hasonlóak;

H_{3b}: a különböző labdarúgó edzők nézetei a nevelési meggyőződésekről hasonlóak;

H₄: pedagógiai antinómia áll fenn a labdarúgó edzők deklarált és realizált pedagógiai nézetei között;

H_{5a}: összefüggés mutatható ki a labdarúgó edzők életkora és a neveléssel kapcsolatos nézetei között;

H_{5b}: összefüggés mutatható ki a labdarúgó edzők szakmában eltöltött éveik száma és a neveléssel kapcsolatos nézetei között;

H_{5c}: összefüggés mutatható ki a labdarúgó edzők korábbi külföldi tapasztalatai és neveléssel kapcsolatos nézetei között;

H_{6a}: a labdarúgó edzők fontosnak tartják, hogy kedveljék őket tanítványaik;

H_{6b}: a labdarúgó edzők önmagukon kívülálló tényezőket okolnak azért, ha nem sikerült jó kapcsolatot kialakítaniuk tanítványaikkal;

H_{7a}: összefüggés áll fenn a labdarúgó edzők életkora és gyermekfelfogásuk között;

H_{7b}: összefüggés áll fenn a labdarúgó edzők szakmában eltöltött éveinek száma és gyermekfelfogásuk között;

H_{7c}: összefüggés áll fenn a labdarúgó edzők korábbi külföldi tapasztalatai és gyermekfelfogásuk között;

H_{8a}: a labdarúgó edzők a differenciálásnál a játékosok életkorát és képességeit tartják a legfontosabb szempontoknak;

H_{8b}: a labdarúgó edzők gyakorlati munkájuk során a játékosok életkorát kiemelten figyelembe veszik, képességeiket azonban nem;

H_{8c}: a labdarúgó edzők a játékosaik által a csapatban betöltött posztok szerinti differenciálást sem elvi, sem gyakorlati szinten nem tartják kiemelten fontosnak;

H_{9a}: összefüggés áll fenn a labdarúgó edzők életkora és a differenciálással kapcsolatos nézetei között;

H_{9b}: összefüggés áll fenn a labdarúgó edzők szakmában eltöltött éveik száma és a differenciálással kapcsolatos nézetei között;

H_{9c}: összefüggés áll fenn a labdarúgó edzők korábbi külföldi tapasztalatai és a differenciálással kapcsolatos nézetei között.

3. Módszerek

3.1. A vizsgált sokaság jellemzői

Kutatásomat az élsportutánpótlás nevelésének legkorszerűbb sportszakmai háttérét biztosító szervezetek, a magyarországi labdarúgó akadémiák alkalmazásában álló edzők körében, a teljes alapsokaságban végeztem. Fontosnak tartottam, hogy a vizsgált sokaság alanyai olyan meghatározó jegyekben, mint a tematikus sportszakmai kompetenciák, az azonos szervezeti keretek között végzett tevékenység, a szervezeti egységek utánpótlás-nevelésben betöltött speciális helyzete, az azokkal szemben támasztott szakmai követelmények és elvárások, valamint a tanítványok életkora alapján pontosan definiált populációt alkossanak. A

teljes alapsokaság létszámát az érintett labdarúgó akadémiák vezetői bocsátották rendelkezésemre (N=217). A 217 fő edző közül 196 fő kapcsolódott be a kutatásba. Csak egy labdarúgó akadémia, a Ferencvárosi Torna Club Labdarúgó Zrt. akadémia labdarúgó edzői alulreprezentáltak a kutatásban, a többi akadémián megközelítőleg 80 és 100 % között volt a labdarúgó edzők részvételi aránya.

3.2. Adatgyűjtési módszerek

3.2.1. Dokumentumelemzés

A téma részletesebb megismeréséhez szükségesnek tartottam a magyarországi edzőképzés, különösen a labdarúgó edzőképzés történetének áttekintését. Empirikus adataim forrásaiként olyan írásos dokumentumokat – könyveket, folyóiratokat, sajtótermékeket – vizsgáltam, melyek bemutatták annak kialakulását, specializálódását, intézményi szintű változásait, az ahhoz kapcsolódó véleményeket, illetve a vonatkozó jogszabályi környezetet.

3.2.2. Kérdőíves ankét

Kutatásom módszereinek megválasztásánál fontos szempont volt az is, hogy statisztikailag feldolgozható adatmennyiség álljon rendelkezésemre, ezért a kérdőíves ankét módszerét is alkalmaztam. A kétezres évek elején megvalósított országos pedagóguskutatás (Golnhofér & Nahalka, 2001) témaköreit leszűkítettem azokra, amelyeket relevánsnak tartottam az edzők számára, majd az ott használt interjúvázlát alapján kérdőívet szerkesztettem. A kérdőívek kitöltése akadémiánként csoportban, azon belül egyénileg történt. Az adatfelvételkor valamennyi helyszínen jelenlétemmel támogattam a papír alapú kérdőív helyes kitöltését. A kérdőíves adatfelvétel 2017. március 31-től 2017. június 14-ig tartott.

3.2.3. Strukturált interjú

A kutatási eredmények minél megbízhatóbb interpretálása érdekében strukturált interjúval bővítettem az adatgyűjtési repertoárt. Az interjú vázlatának összeállításakor egyrészt figyelembe vettem a kérdőív struktúráját és a kikérdezés eredményeit, másrészt a kérdőív azon kérdéscsoportjaira koncentráltam, melyekről úgy véltem, hogy mélyebb ismeretük hozzájárulhat a majdani eredmények általánosíthatóságának megítéléséhez.

3.3. Az adatfeldolgozás módszerei

Az értekezésemben az edzők életkora, tapasztalati éveik száma és a játékosként szerzett külföldi tapasztalat háttérváltozókból képzett kategóriaváltozóként mentén kereszttáblázatokban azonosítottam a vizsgálatban részt vevő edzők nézeteit. Az összefüggések komplex feltárása érdekében az alábbi statisztikai módszereket alkalmaztam:

- Pearson-féle χ^2 négyzet próba
- Kendall-tau korrelációs mutató
- Hierarchikus klaszteranalízis

4. Eredmények

4.1. A neveléssel kapcsolatos nézetek

4.1.1. Nevelő hatások

Az edzők több mint kétharmada szerint a legnagyobb nevelő hatást példamutatással (átlag=4,64, SD=0,62) és következetességgel (átlag=4,64, SD=0,64) lehet kiváltani. A magas átlagérték és az alacsony szórásérték mindkét esetben homogén véleményeket jelez.

A *szeretet*, mint nevelő eszköz hatásának leminősítése (9. ranghely 10-ből) megkülönböztetett figyelmet érdemel. Annak ellenére ugyanis, hogy az edzők tevékenysége elsődlegesen a sportbeli céloknak rendelődik

alá, még az élsport utánpótlásának nevelésére jellemző teljesítményorientált környezetben is elvárható lenne tőlük az, hogy szeretettel viszonyuljanak tanítványaikhoz. Felnőtt, professzionális sportolók esetében is káros lehet az affektív hatások elmaradása, mert mérsékelheti a tevékenység eredményességét. Érzelemvezérelt gyermekeknél és ifjaknál, ezen túl is ártalmas lehet személyiségük fejlődésére. Mindemellett az emocionális kötődés hiánya fiatal életkorban hozzájárulhat a sportolás abbahagyásához. Az edzők képzése során érdemes lenne nagyobb figyelmet szentelni a gyermekek érzelmi intelligenciája (Goleman, 2008) fejlesztési lehetőségeinek a sportban. E téma ismeretében kevesebb jó szándékú edző állna teljesen értetlenül gyermek- és serdülőkorú labdarúgók lemorzsolódása előtt (Varga, 2017).

A rangsor utolsó helyén (10. ranghely) „szerénykedő” elméleti pedagógiai tudás sok esetben nem képezi részét az edzők tudásának. Az adatok elemzése azt mutatta, hogy az edzők mind a hiányzó pedagógiai ismeretek, mind az érzelmi kötelékek hiányának lehetséges következményeit alábecsülik.

Azt a kérdést, hogy az egyes válaszok között mutatkozik-e csoportosulás, azaz, hogy bizonyos nevelő eszközök értékelése hasonló-e, hierarchikus klaszterelemzéssel vizsgáltam. Ennek során, a Furthest neighbour (legtávolabbi szomszéd) elvét alkalmaztam.

Bár bizonyos változók (*példamutatás – odafigyelés és a szeretet; az edző személyisége és a tudatosság; a türelem és a következetesség; a szakmai hozzáértés és a célratörő, rendszeres munka*) egy-egy csoportot alkotnak, azaz az edzők hasonlóan vélekednek az egy-egy csoporthoz tartozó nevelési eszközök hatásáról, a kapcsolódások meglehetősen lazák. Az *elméleti pedagógiai tudás* még ezekből a laza kapcsolódásokból is kimarad.

4.1.2. Nevelési értékek

Az edzők nevelési értékeit négy komplex változó: *intellektuális értékek, egyéni-individuális értékek, közösségi-szociális értékek, és morális értékek* mentén próbáltam feltárni.

Az edzők esetében az első és második legmagasabbra értékelt nevelési értékek az *őszinteség és becsületesség*, ezt a két értéket helyezték az általuk preferált emberi értékek rangsorának (20 érték közül) első két helyére. Látszólag az edzők a morális értékeknek tulajdonítanak nagyobb jelentőséget.

Első megközelítésben meglepőnek tűnhet, hogy a labdarúgó edzők a *tehetség* itemet a 13. helyre sorolták (SD=0,70), hiszen az élsport utánpótlását képező akadémiai közegben a tehetségnek kitüntetett szerepe van. A mélyebb elemzés szerint ezzel az értékítéssel az edzők arra utalhattak, hogy neveléssel nemigen lehet a tehetséget fejleszteni.

4.1.3. A neveléssel kapcsolatos meggyőződések

Az edzők neveléssel kapcsolatos meggyőződéseit hat komplex változó (*nevelhetőség-fejleszthetőség, közösség-individuum, képesség-etika, igyekezet, az edző vezetési stílusa, az edző személyiségének szerepe*) mentén mértem.

Az edzők egyfelől úgy vélik, hogy elkötelezett személyiségük befolyásolja igazán tevékenységüket. Másfelől több mint 60%-ban egyetértenek azzal az állítással, mely szerint a játékosok személyiségének alakulására az edzőnek igen kis hatása van, vagyis kétségbe vonják játékosaik nevelhetőségét (10. ranghely/17 ranghely). Ennél az állításnál a Pearson-féle χ^2 négyzet próbával szignifikáns összefüggést találtam az edzők véleménye és életkoruk, a szakmában eltöltött éveik száma, valamint korábbi külföldi tapasztalataik között

A vonatkozó 17 állítás értékelése alapján az edzők nevelhetőséggel kapcsolatos meggyőződései heterogén képet mutatnak. A megkérdezett

labdarúgó edzők szinte egységesen úgy vélik, hogy a sportban kiemelten fontosnak tartott veleszületett adottságok nélkül nem válhat valakiből sikeres játékos (3. ranghely, 0,75 szórásérték). Noha a két fogalom nem szinonim, következtelenségre utal, hogy míg a tehetség jelentőségét ugyanebben a felmérésben alulértékelik az edzők addig a veleszületett adottságokat a kiemelkedő teljesítmény előfeltételének tartják.

A klaszteranalízis adatainak elemzése alapján megállapítható, hogy kevés olyan neveléssel kapcsolatos meggyőződés van, amelyben a különböző edzők egyidejűleg hisznek. Három illetve két álláspont fontosságáról gondolkodnak hasonlóan, sőt, két olyan véleményük is van, amely egyetlen csoportosulásba sem kapott helyet. A fenti adatok alapján vélelmezhető, hogy az edzőknek nincs a kérdéskörrel kapcsolatban összefüggő nézetrendszerük.

4.2. Gyermekfelfogás

4.2.1. Az edző-sportoló kapcsolat relevanciája

A mester és tanítvány kapcsolatot tanulmányozva azt láttam, hogy az edzők kétharmadának elengedhetetlenek tanítványaik feléjük irányuló pozitív attitűdjei.

A labdarúgó akadémiákon dolgozó edzők a „nevelő-nevelt” közötti kapcsolat affektív oldalát látszólag kitüntetett mértékben tartják fontosnak. Valójában, bár a megkérdezett edzők első helyen azt szeretnék, ha kapcsolatuk fiatal játékosaikkal a bizalmon alapulna, az átlaghoz tartozó szórásérték (SD=1,00) azt mutatja, hogy véleményük nem egybehangzó.

Szignifikáns összefüggést akkor találtam, amikor azoknak az edzőknek a válaszait elemeztem, akik nem igénylik, hogy tanítványaik kedveljék őket. A Pearson-féle χ^2 teszt eredménye *a szakmában eltöltött évek száma* és a „nem, elég ha elfogadnak” válaszalternatíva között mutatott ki szignifikáns összefüggést ($\chi^2=17,89$, $df=8$, $p=0,02$). Ez az adat

azt sugallja, hogy a 12 évnél hosszabb ideje edzőként dolgozó szakemberek már nem tartják igazán fontosnak, hogy kedveljék őket tanítványaik. Már nem hisznek annyira saját nevelő tevékenységük erejében, mint pályájuk korábbi szakaszaiban.

4.2.2. A labdarúgó edzők és utánpótláskorú játékosaik kapcsolatának minősége

A vizsgálatban részt vevő edzők fokozottan érzékenynek mutatkoztak az emberi kapcsolatok iránt, ami abban is megmutatkozott, hogy közel háromnegyedük vallott a játékosaival kialakult félresikerült kapcsolatáról.

A kérdés részletes analizálásakor kiderült, hogy az edzők első hat ranghelyen (15-ből) külső okokkal (a játékosok szüleit és a játékosokat) demonstrálták a nem megfelelő kapcsolatok kialakulását. Ez az indoklás összhangban van Heider (2003) elméletével, aki szerint az emberek az oktulajdonítás folyamán először nyilvánvaló külső okokat keresnek egy adott viselkedés magyarázatára. A kibúvót legtöbbször a játékosok magatartása jelentette, főként az, hogy nem fogadták el az edzők által diktált viselkedési normákat. Az adatok alaposabb elemzése azt sejteti, hogy az edzők nem a társadalmi normák el nem fogadásáról, hanem olyan, a szűkebb értelemben vett közösségi léthez kapcsolódó viselkedési normákról nyilatkoztak, melyek az általuk irányított csapat mikroközösségére vonatkoztak.

A Pearson-féle χ^2 teszt szignifikáns különbséget mutatott ki *nem fogadta el a viselkedési normákat* indok és az edzők korábbi külföldi tapasztalatai között ($\chi^2 = 6,28$; $df=1$; $p=0,01$). Azok az edzők, akik életútjuk korábbi szakaszában, mint játékosok rendelkeztek külföldi tapasztalattal, számottevően többen konstatálták játékosaik elutasító magatartását.

Az elhárítási mechanizmus az edzők életkora és a szakmában eltöltött éveik száma alapján is működött. Mindkét háttérváltozónál ugyanazon válaszalternatívák esetében (a *játékos rosszul mérte fel a*

képességeit, illetve edzők módszereinek el nem fogadása) és hasonló mértékű szignifikancia szint mellett lehetett kimutatni a szignifikáns összefüggést.

A vonatkozó adatokból megállapítható, hogy a 46 évnél idősebb, valamint a 12 évnél hosszabb ideje edzőként dolgozók körében a legmagasabb azoknak az aránya, akik a *játékos rosszul mérte fel a képességeit* itemet magasra (44,4% és 45,90%) értékelték, ők viszonylag egységes csoportot alkotnak. A legkevesebben a középkorú edzők (38-46 év) tekintették ugyanezért bűnbaknak játékosaikat ($\chi^2=9,78$; $df=2$; $p=0,008$).

Ugyancsak kimutatható összefüggés az edzők életkora az *edzők módszereinek el nem fogadása* item között. Az oktulajdonítás során ebben a kontextusban az derült ki, hogy minél idősebbek az edzők, annál inkább nehezményezték edzés módszereik megkérdőjelezését, és ez rontotta kapcsolatuk minőségét játékosikkal. A Pearson-féle χ^2 teszt eredménye: $\chi^2=5,49$; $df=2$; $p=0,06$

Az akadozva funkcionáló edző-sportoló kapcsolatért az edzők a szakmában eltöltött éveik szerint is eltérő mértékben okolták játékosaik azzal az indokkal, hogy nem fogadták el az ő edzés módszereiket ($\chi^2=5,95$; $df=2$; $p=0,05$). A képességek megítélésénél eltérő a tendencia az életkor háttérváltozó esetéhez képest. Az életkor alapján a legnagyobb véleményeltérést a középkorúak és az idősek között lehetett megfigyelni, addig a szakmában eltöltött évek száma szerinti elemzés arra világított rá, hogy minél hosszabb időt töltöttek az edzők szakmájukban, annál többen látták úgy, hogy játékosaik önértékelése hibás ($\chi^2=10,52$; $df=2$; $p=0,005$).

4.2.3. Edzői vélemények a játékosok kívánatos és nem kívánatos tulajdonságairól

A legadekvátabb képet azok az információk nyújtanak az edzők gyermekfelfogásáról, amelyek feltárják, hogy milyen tulajdonságok alapján ítélik meg az edzők utánpótláskorú játékosaikat, mely jellemzőiket kedvelik, melyeket utasítják el.

Előzetesen úgy véltem, hogy az edzők számára az a legfontosabb, hogy játékosaik tehetségesek legyenek és szeressék a labdarúgást. Ezzel szemben véleményük azt jelzi, a tanítványoknak nem kell feltétlenül szeretnie a labdarúgást: ez a tulajdonság csak a 4. legmagasabb gyakoriságot érte el (6-ból). A tehetséges gyerekek/ fiatalok sem feltétlenül válnak az edzők által kedvelt tanítványokká. Hasonlóan a kutatásom során más kontextusban kapott idevágó adatokhoz, erős inkonzisztenciát észleltem. Egyfelől az edzők többsége egyetértését fejezte ki azzal a feltevéssel, hogy a sportolók veleszületett adottságainak meghatározó szerepük van későbbi sikereikben. Másfelől a nevelési értékek osztályozása alapján konstruált rangsorban a *tehetség* csupán a 13. ranghelyen szerepelt (20-ból). Az edzők következetlensége mögött vélhetően véleményük határozatlansága, kiforratlansága húzódik meg.

A labdarúgó akadémiákon dolgozó edzők a csapatot, mint közösséget tekintik a legfontosabb értéknek. A csapat egységének rombolása, a kohéziót megbontó viselkedés az edzők többségének megítélése szerint az eredményességet hátráltató tulajdonságok közül a legkárosabb.

A vizsgálatban résztvevő edzők nem tartják alapvetőnek, hogy kedvelt tanítványaik magas IQ-val rendelkezzenek. Ez már a nevelési értékek vizsgálatánál is kiderült, ott a 11. ranghelyre tették az intelligenciát az emberi értékek rangsorolásánál (20 érték közül).

Az eredmények egyrészt az edzők jó részének teljesítményorientációjáról árulkodnak, másrészt indirekt módon arról, hogy a siker-központúságot elvárják játékosaiktól is, akikkel akkor rokonszenveznek, ha céltudatosan, kötelességtudóan „beállnak a sorba”.

Szinte alig akad olyan edző, akit ne irritálnának kisebb vagy nagyobb mértékben játékosainak bizonyos tulajdonságai. Figyelembe véve az edzők különböző kontextusokban kifejtett véleményét, viszonylagosan konzisztens kép rajzolódik ki. Az edzőket bosszantó tulajdonságok rangsorának megfelelő helyein a legkedveltebb tulajdonságok sorrendjének

hasonló helyeit elfoglaló attribútumok ellentétei állnak: *lusta* (2. ranghely) versus *szorgalmas* (2. ranghely), *közönyös* (3. ranghely) versus *motivált* (1. ranghely), *fegyelmezetlen* (4. ranghely) versus *fegyelmezett* (5. ranghely).

Az edzők preferenciáinak sorrendje a különböző háttérváltozók (életkor, a szakmában eltöltött évek száma, korábbi külföldi játékos múlt) mentén szinte azonos.

4.3. Labdarúgó edzők a differenciálásról

4.3.1. Az edzők véleménye a differenciálás fontos tényezőiről

A vonatkozó adatok szerint (6 tényezőtől) a labdarúgó akadémiákon dolgozó edzők többsége a *játékosok életkorát* (1. ranghely, átlag 4,5) és *képességeit* (2. ranghely, átlag 4,4) tartja a legfontosabb tényezőnek differenciálás során, szemben a *játékosok személyiségével* (4. ranghely, átlag 3,7). A ranghelyekkel párhuzamosan a szórásértékek is növekednek (0,73-ról 0,95-ig), jelezvén, hogy minél magasabb az egyes tényezők rangsorban elfoglalt helye, annál heterogénebbek az edzők álláspontjai ezekkel a tényezőkkel kapcsolatban.

Statisztikailag igazolt szignifikáns összefüggést a szakmában eltöltött évek száma háttérváltozó és a *posztok szerinti különbségtétel* tényező között találtam a Pearson-féle χ^2 teszt segítségével ($\chi^2=16,27$, $df=8$, $p=0,04$).

A hosszabb ideje edzői pályán lévők körében a legmagasabb azoknak az aránya, akik a *posztok szerinti különbségtétel* szempontot fontosnak tartják a differenciálás során; a posztok szerinti differenciálásban rejülő potenciált jobban felismerik, mint a rövidebb ideje dolgozó kollégáik.

4.3.2. Az edzők differenciálásának gyakorlati szempontjai

A kutatás adatai alapján elsőnek úgy tűnt, hogy az edzők az *életkori sajátosságokkal* kapcsolatos deklarált véleményüket realizálják is a mindennapi gyakorlatban. A részletesebb elemzés során azonban kiderült, hogy az edzők többen fogadják el elvi szinten ennek a szempontnak a

jelentőségét, mint ahányan saját bevallásuk szerint, a mindennapi gyakorlatban alkalmazzák. Ugyanakkor a strukturált interjúk alkalmával az edzők rendszerint szóba hozták ezt a témát, és állásfoglalásuk megerősítette a kérdőíves vizsgálat első eredményét.

Hasonló volt az edzők véleménye akkor is, amikor a posztok alapján történő differenciálásról nyilatkoztak, azonban ebben az esetben az alkalmazott háttérváltozók mentén nem találtam szignifikáns különbséget. A különböző szerepkörökből adódó, ezáltal még kívülállók számára is evidensnek tekinthető, eleve differenciáló tényezőt a labdarúgó akadémiákon dolgozó edzők nem tartják igazán fontosnak. A hazai elitképző rendszereket vizsgáló Double Pass független belga auditáló cég is felhívta a figyelmet a posztok szerinti fejlesztés fontosságára a 2016-ban készült jelentésében.

A posztok szerinti differenciálás esetében kirajzolódó egységes álláspont, vagyis az, hogy a személy szerinti különbségtétel a játékosok között kevésbé fontos tényező, nem egyezik az interjúk alkalmával kapott válaszokkal. Többféle kontextusban, de szinte mindegyik interjúalany kiemelt kategóriaként említette a posztok szerinti különbségtételt, mint alkalmazott szempontot.

5. Következtetések

5.1.A hipotézisek ellenőrzése

H_{1a}: Az a hipotézis, mely szerint a labdarúgó edzők elismerik a pedagógiai tudás relevanciáját, a kutatás adatai alapján *bizonyítottnak tekinthető*. A vizsgálatban részt vevő labdarúgó edzők a nevelés tartalmi jegyeit, értékeit és a nevelőhatásokat kiváltó eszközök szerepét magasra értékelték a Likert-skálán.

H_{1b}: Az a feltételezés, hogy a különböző labdarúgó edzők pedagógiai nézetei homogének a kutatási adatok ismeretében *elvetésre került*. A

nézetek értékelésének átlagaihoz tartozó szórások gyakori magas értéke ellentmond ennek a feltevésnek.

H₂: Hipotézisemet a labdarúgó edzők kollektivista értékekkel kapcsolatos inkonzisztens értékszempléletteről a kutatás eredményei *igazolták*. Egyfelől a vizsgálatba bekapcsolódott edzők a nevelés tartalmi jegyei közül kiemelték a közösségi létre való nevelést és a játék, a csapat, valamint az ellenfél tiszteletét, a Likert-skálán magasra értékelték és a rangsorban a második helyre sorolták. Másfelől a nevelési értékek fontossági sorrendjének kialakításakor, az edzők értékelése alapján, a közösségi- és szociális értékek a rangsor végére, illetve közepére kerültek.

H_{3a}: Az a hipotézis, mely szerint a különböző labdarúgó edzők nézetei hasonlóak a nevelési eszközök hatékonyságáról *nem igazolódt be*. A hierarchikus klaszterelemzés során kapott dendrogram arról árulkodik, hogy csupán két-három nevelési eszközzel kapcsolatos vélemény áll közel egymáshoz, és az egy-egy csoportot alkotó nevelési eszközök közötti kapcsolódások is meglehetősen lazák. Van olyan nevelési eszköz, amely egyetlen csoportosuláshoz sem tartozik. Hasonlóképpen a Kendall-tau rangkorrelációs mutató értéke minden esetben alacsony volt. A labdarúgó edzők tehát eltérően gondolkodnak az egyes nevelési eszközök befolyásáról.

H_{3b}: Ugyancsak *el kell vetni* azt a feltételezést, hogy a különböző labdarúgó edzők nézetei a nevelési meggyőződésekről hasonlóak. A hierarchikus klaszterelemzés során kapott dendrogram elemzése azt mutatta, hogy az edzők csupán két vagy három nevelési meggyőződésben hisznek egyidejűleg, és ezek a hitek igen laza kapcsolódással alkotnak egy-egy csoportot. Sőt, ebben a témában két olyan edzői vélemény is van, amely valamennyi csoportosulásból kimaradt. A Kendall-tau rangkorrelációs mutatók ebben a témakörben is alacsony értékeket mutattak.

H₄: Azt a feltételezést, hogy pedagógiai antinómia áll fenn a labdarúgó edzők deklarált és realizált pedagógiai nézetei között *nem sikerült sem*

egyértelműen igazolni, sem cáfolni. Mindazonáltal a kutatási eredmények azt sejtetik, hogy az edzők nem valósítják meg a vallott pedagógiai nézeteket. Önmagukat ugyan kivételnek tartják, de más edzőkről többségüknek az a véleményük, hogy nem járulnak hozzá tanítványaik személyiségének fejlesztéséhez.

H_{5abc} Az edzők életkora, a szakmájukban eltöltött évek száma, illetve a korábbi külföldi tapasztalataik és a neveléssel kapcsolatos nézeteik között az idevágó vizsgálatok nem mutattak ki szignifikáns összefüggést a társadalomtudományban elfogadott $p < 0,05$ szinten. Az edzők egyetlen nevelési meggyőződése, mely szerint nem sok hatásuk van játékosaik személyiségének fejlődésére és életkoruk ($\chi^2 = 14,67$, $df = 6$, $p > 0,01$) az edzősködéssel eltöltött éveik száma ($\chi^2 = 15,73$, $df = 6$, $p < 0,05$), valamint külföldi tapasztalataik megléte ($\chi^2 = 12,92$, $df = 6$, $p < 0,05$) között találtam szignifikáns összefüggést a Pearson-féle χ^2 négyzet próba segítségével. A hipotézisnek ez az eleme igaznak bizonyult, további összetevői azonban nem, vagy csak közepes, illetve alacsony szignifikancia szinten.

H_{6a}: Az a feltevés, mely szerint a labdarúgó edzők többsége fontosnak tartja, hogy kedveljék tanítványaik *beigazolódott*. Az idevágó kutatási eredmények szerint az edzők kétharmadának számítanak játékosaik irántuk érzett érzelmei, az általuk kialakított rangsor első négy helyén kedveltségük kiemelt jelentősége áll. Azt az állítást, hogy indifferensek játékosaik érzelmeivel szemben, kevés edző utasítja el, a többség a rangsor végére helyezi.

H_{6b}: *Bizonyítottnak tekinthető* az a hipotézis is, hogy a labdarúgó edzők önmagukon kívülálló tényezőket okolnak azért, ha nem sikerült jó viszonyt kialakítaniuk tanítványaikkal. Az edzők elhárítási mechanizmusát igazolja, hogy az oktulajdonítás során a játékosokat, illetve szüleiket tették felelőssé nem megfelelő mester és tanítványkapcsolatok kialakulásáért. A magyarázatokat tartalmazó, általuk kialakított rangsor első hat helyén külső okok állnak.

H_{7a}: Az az alhipotézis, mely szerint kapcsolat áll fenn a labdarúgó edzők életkora és gyermekfelfogásuk között két kontextusban *igazolódott be*: amikor az edzők életkor szerint indokolták, hogy azért alakult ki rossz viszony közöttük és játékosaik között, mert ők (1) nem fogadták el az edzés módszereiket, (2) helytelenül mérték fel saját képességeiket. Az alhipotézisnek az életkor és a gyermekfelfogás további összetevőire vonatkozó feltételezését elvetem, mert az alkalmazott összefüggés vizsgálatok (Khí-négyzet próbák) nem bizonyító értékűek.

H_{7b}: Annak az alhipotézisnek, hogy kapcsolat van az edzők szakmában eltöltött éveinek hossza és gyermekfelfogásuk között *három eleme bizonyult igaznak*. Pearson-féle χ^2 teszt segítségével szignifikáns összefüggést találtam a szakmában eltöltött évek száma és a “nem igénylem, hogy a játékosok kedveljenek, elég ha elfogadnak” válaszok ($\chi^2=17,89$, $df=8$, $p=0,02$), a szakmában eltöltött évek száma és a rossz mester tanítvány kapcsolatokat a játékosok hibás önértékelésével magyarázó válaszok, ($\chi^2=10,52$; $df=2$; $p=0,005$), valamint a szakmában eltöltött évek száma és a rossz mester tanítvány kapcsolatokat az edző edzés módszereinek elutasításával magyarázó válaszok ($\chi^2 =5,95$; $df=2$; $p=0,05$) között. A gyermekfelfogás további vizsgált összetevői és az edzők szakmában eltöltött éveinek száma között nem találtam szignifikáns összefüggést, ezért *az alhipotézisnek ezen elemei nem tarthatók meg*.

H_{7c}: Az az alhipotézis, mely szerint kapcsolat áll fenn a labdarúgó edzők külföldi tapasztalata és gyermekfelfogásuk között *egy vonatkozásban fogadható el*: a Pearson-féle χ^2 teszt szignifikáns összefüggést mutatott ki az edzők korábbi, játékosként megélt külföldi tapasztalatai és a rossz mester tanítvány kapcsolatokat edzés módszereik elutasításával magyarázó válaszok között ($\chi^2=6,28$; $df=1$; $p=0,01$). Az alhipotézis *többi összetevőit elvetem*, mivel az alkalmazott összefüggés vizsgálatok (Khí-négyzet próbák) nem igazolták az implicite rájuk vonatkozó feltevéseket.

H_{8a}: Az az alhipotézis, hogy az edzők a differenciálásnál a játékosok életkorát és képességeit tartják a legfontosabb szempontoknak a kutatási adatok alapján *bizonyítottan tekinthető*. Az idevonatkozó kérdésre adott

válaszok átlaga magas és ez a két tényező áll az edzők által kialakított rangsor élén is.

H_{8b}: A kutatási eredmények ismeretében *elfogadható* az az alhipotézis, mely szerint az edzők a gyakorlati munkájuk során játékosaik életkori sajátosságait kiemelten veszik figyelembe, képességeiket viszont nem. Az edzők a gyakorlatban tekintetbe veendő differenciálási tényezők fontossági rangsorának első helyére tették a játékosok életkori sajátosságait, a képességek közül viszont, saját bevallásuk szerint, csak a technikai képességekre figyelmeztetnek. Az idevágó válaszok átlagértéke számottevően alacsonyabb, mint amikor elvi szinten nyilatkoztak játékosaik képességeinek súlyáról. A játékosok fizikai és mentális képességeinek szintjével differenciáláskor még kevésbé számolnak a gyakorlatban, mint elvi szinten, ezek a szempontok, a válaszok fokozatosan csökkenő átlagértéke mellett, a fontossági rangsor végén találhatók.

H_{8c}: Azt a feltevést, hogy az edzők, a játékosaik által a csapatban betöltött posztok szerinti differenciálás kiemelt fontosságát elvben nem ismerik el, és a gyakorlatban sem tartják szem előtt, a kutatás során kapott információk *igazolták*. A posztok szerinti differenciálásnak mind elvi, mind gyakorlati jelentősége a megfelelő rangsorok utolsó előtti ranghelyét foglalja el. Az edzők az ötfokú Likert-skálán mindkét kontextusban alacsonyan pontozták ezeket a tényezőket, válaszaik, csaknem azonos, átlagértéke szerény, messze elmarad az első helyekre rangsorolt differenciálási szempontokra adott osztályzatok átlagától.

H_{9a}: Az az alhipotézis, mely szerint kapcsolat áll fenn a labdarúgó edzők életkora és a differenciálással kapcsolatos nézetei között egy vonatkozásban *igazolódott*. Kutatási eredményeim alapján szignifikáns összefüggés van az edzők életkora és a megfigyelés, mint a játékosok megismerésének eszköze között, ami a differenciálás alapjául szolgál. Ennek a bizonyított összefüggésnek a tartalma azonban ellentétes volt a köznapi várakozásokkal, ugyanis a fiatalabb edzők bíztak jobban megfigyelő képességükben ($\chi^2=10,66$; $df=4$; $p=0,05$). Az idősebbek objektívebb módszereket preferáltak annak érdekében, hogy játékosaik

alapos ismeretében tegyenek közöttük különbséget szakmai munkájuk során. Az alhipotézis további összetevőit *elvettem*, miután az idevágó vizsgálatok nem mutattak ki közöttük és az edzők életkora között szignifikáns kapcsolatot.

H_{9b}: Annak az alhipotézisnek, amely azt feltételezte, hogy összefüggés van az edzők szakmai tapasztalatának hossza és a differenciálással kapcsolatos nézetei között, két összetevője *bizonyosodott be*. A Pearson-féle teszt segítségével egyrészt az edzők szakmában eltöltött éveinek száma és a játékosok által betöltött posztok differenciáló szerepének elvi elismerése ($\chi^2=16,27$, $df=8$; $p<0,05$), másrészt az edzők szakmában eltöltött éveinek száma és a játékosok mentális képességeinek gyakorlati jelentőségének kiemelése ($\chi^2=18,35$; $df=8$; $p<0,05$) között találtam szignifikáns kapcsolatot. Vagyis minél hosszabb ideje dolgoztak az edzők szakmájukban, elvileg annál fontosabbnak tartották a játékosok közötti különbségtételt a csapatban betöltött szerepük szerint, és a gyakorlatban annál inkább figyelembe vették játékosaik mentális képességeit munkájuk közben. Az alhipotézisben implicite benne foglalt további feltevések, bizonyító erejű kutatási adatok hiányában, nem fogadhatók el.

H_{9c}: Annak az alhipotézisnek, amely szerint összefüggés áll fenn az edzők külföldi tapasztalata és a differenciálással kapcsolatos nézetei között, az az eleme *bizonyult igaznak*, hogy külföldi tapasztalattal rendelkező edzők sokkal inkább odafigyelnek játékosaik sérüléseire munkájuk közepette, mint azok, akik sportolói pályafutásuk ideje alatt nem játszottak külföldi klubok csapataiban ($\chi^2=10,17$; $df=4$; $p<0,05$). Feltehetően játékosként személyesen is megtapasztalták. Az idevágó vizsgálatok csak e két változó között mutattak ki szignifikáns összefüggést, az alhipotézis további elemei között nem. Ezért szükségeszerű az utóbbiakhoz társuló feltételezések elutasítása.

5.2. Összefoglalás, ajánlások

Vizsgálatom eredményeinek összegzése alapján az a legfontosabb konklúzió, hogy az edzők pedagógiai nézetei nem formálnak rendszert gondolkodásukban. A pedagógiai nézetek értelmezéséről, tartalmáról, hatékony eszközeiről, a pedagógiai meggyőződésekről és a nevelés szerepéről munkájukban nincs koherens, határozott elgondolásuk. Miután a labdarúgó akadémiákon (és ismereteim szerint a hazai labdarúgó edzők körében) ez az első átfogó empirikus vizsgálat ebben a témakörben, nem állapítható meg, hogy ez a helyzet kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb, mint korábban volt. Idevágó nemzetközi felmérések hiányában az sem jelenthető ki, hogy a magyar labdarúgó akadémiák edzőinek megismert nézetrendszerei optimálisabbak, megfelelőbbek-e avagy sem, mint külföldi társaiké. Az a körülmény viszont valamennyi összevetésben hasonlóan látszik, hogy az edzők intézményes minősítésénél szakmai tevékenységük mellett, nem kap megfelelő hangsúlyt nevelőmunkájuk értékelése. Úgy tűnik, hogy a labdarúgó akadémiákon (is) a szakmai tudás szűk értelmezése domináns.

Pszichológia, kommunikációelmélet, döntéselmélet, menedzsment és pedagógiai tudással felvértezett edzők minden bizonnyal magabiztosabbak, öntudatosabbak, határozottabbak és feltehetőleg eredményesebbek lehetnének. Kutatási eredményeim birtokában birtokában egyértelműen javasolom a társadalomtudományi ismeretanyag terjedelmének és tartalmának felülvizsgálatát az labdarúgó edzőképzés valamennyi szintjén, és a revízió alapján annak átértékelését, módosítását és kibővítését, első helyen pedagógiai ismeretekkel, amit azután az edzők gyakorlati nevelőmunkájának intézményes szabályozása és számonkérése is követhet.

Saját publikációk jegyzéke

- Varga D. (2017) Coaches: Pedagogues of Sport? Methodological Attempt to Study the Pedagogical Beliefs of Hungarian Football Coaches. *Physical Culture and Sport Studies and Research* 76:(1) pp. 23-34.
- Varga D. (2017) Képben a gyermekkép: Labdarúgó edzők nézetei a mester és utánpótláskorú tanítványai kapcsolatáról. *Magyar Sporttudományi Szemle* 18:(3 (71)) pp. 46-51.
- Varga D, Földesi Gy, Gombocz J. (2018) Declared Pedagogical Values of Coaches at Hungarian Football Academies. *Physical Culture and Sport Studies and Research* 77:(1) pp. 17-24.
- Varga D, Kovács E, Gombocz J. (2018) Edzők gyermekfelfogása a magyarországi labdarúgó akadémiákon. *Magyar Sporttudományi Szemle* 19:(1 (73)) pp. 44-50.